

« تۈرك يوردى » بو صايسىدە اورمىشچى يىلك
برنجى جلدنى پىتريپور، مدنى يىتىن آبوتە لىمىزك
كچىكمە دە قىد لىرىنى يىلكىتمە لىرى رها اولنور .

تۈرك يوردى

ناشرى : تۈرك يوردى

مدىرى : آق جورە اوغلى يوسف

يىل ۳

صاى ۱۲

۲۰ شىباط ۱۳۲۹

74
2

تارىخ

اسكى تورك اولرى [۱۰]

محترم افنديلر ،

بو آقشامكى مصاحبهم اسكى تورك اولرينه عائد اوله جق . يالسىز سزىدن
 بر مساعده ايسته يه جكم . بىخشمه دوعرىدن دوعرى يه كيرمه دن اول نقل ايدلمه سته
 لزوم كوردىكم بعض فكرلر وار . سزه بر سوال سورسهم : « ايچنده ياشا دىغمز
 يرلره نه صورته ربط قلب ايدىيورسكيز؟ » ديسهم ، هيچ شبهه يوق كه « بى
 اطرافزه باغللايان رابطلر ، خاطرهلر ، ديهه جكسكيز . جوجوقلقدن برى
 ايچنده بويودىكمز بر او ترك ايدلك اقتضا ايتدىكى وقت ، قلمزده حقيقى ،
 درين بر آريلق حسى ، بر آريلق آجيسى دويارز . چونكه اونك هر كوشه سنده
 كندىمزه ، آنامزه ، بابامزه ، سودكارمزه عائد يك عزيز خاطرهلر وارد .
 لزومندن فضله حقيقى آشكار اولان بو مثالى اولردن شهرلره ، شهرلردن
 مملكتلره نقل و تشميل ايتك اقتضا ايدر . مملكتىمى نه قدر طائير ، ماضيسنه
 نه قدر واقف اولورساق ، اونك قلمزده طوتدنى بر اوقدر صاغلام ، اوقدر
 كنىشدر . صوك زمانده كوزمىك او كنده بكن محاربه نك اويله بر صفحه سى
 كوردى كه مشنوم اولدىنى قدرده عبرت آميز ايدى . هېمىز كندى كوزلرمزله
 استانبولك نه اميدسز ، نه قورقاق بر شهر اولدىنى مشاهده ايتك . تعريفى معذور
 كوروكنز . سزه ديه جكم كه ، جتالجه ده طويلر باطلاركن استانبول ، ياننده
 تشكه چالينان بر كيرپى كې ، قورقوسندن ظيب ظيب صيچير يوردى . ولواكلش
 اولسون « بلغارلر كليورا » خبرى ، بر دقيقه اورته يه آتلىش اولسويدى ، بزه كې
 بر منظره نك ، بر حادثه نك شاهده اوله جقدق . ماضيسنى اونوتمش ، مكارم
 اخلاقنك قسم اعظمى فائب ايتمش اولان استانبول ، جيلغين بر قورقو ايچنده ،
 كوبرويه ، سراى برونه ييغيله جق ، قايقلره دو كوله جك ، محشر نما بر منظره

[۱] « تورك اوجاڭى » قونفرانسلىرىدن .

ایله کندیسنی قارشنی ساحله آتمغه جایشه جقدی. ایچنده اردولر چیقارم جق قدر
الی سلاح طوتابیلیر ارککلره مالک اولان بو پایتخت، عجبا نه دن قاچمغه، یالساکنز
قاچمغه حاضر لامشدی؟ ظن ایدیورم که بونک سیننی تحری ده یوللر من آیری دکدر:
بز محاربه میدانلر نده مغلوب ایدلمه دن، مملکتلر من دن قوغولمه دن اول مغنویا تمزده
مغلوب ایدلک، اولر من دن قوغولدی. کندینی ذلیل وسفیل کورمکه آلیشدرلمش
بر ملت، قانی، تاریخی اعتباریله نه قدر قهرمان اولورسه اولسون، او نهایت
حقیقهٔ سفیل اولور، ذلیل اولور. بزده نه اوزون بر زماندر که دیلی سوز
سویلنلر، آلی قلم طوتانلر، باشده حکومت مأمورلری اولمق اوزره «بز
آدم اولماز، بوملتک قابیلیتی یوقدر.» ذیمکی بر وظیفه عدا ایتدیلر، بر ایش
ایتدیلر. غزته لک باشنده، خرابه طاشلارینه قونمش باقوشلر کی نه قدر بر
زماندر که فرومایه، کوتو بر طاقم کیمسه لر، روحلری قارارته جق بر شامتله
ملنی، مملکتی بر انهماک مخصوص ایله تزییف ایتدیلر، تحقیر ایتدیلر. اوله صدر اعظم لر
کوردک که «کی باته جقدر» دییور، فقط، ایش باشندن چکلمیورلردی. اوله
عحر لر او قودق که تور کدن باشقه هر کسه دالقا ووقاق ایدر لر، فقط تور که کانجه،
اونی تنزیل ایدر، اسقاط ایدر، کندی بویو کلکلرینی اونی ایندیر مکه الده
ایدرلردی. اگر چوجو قلرک تربیه سنده حقارت برواسطه اصلاح اوله بیله یدی،
بن ملتک تربیه سنده حقارت بر چارهٔ اصلاح اوله بیلیر دیرم. بو اصولک
نتیجه سی نه اولدی، بدینلک، امیدسنلک، یوکسک دینیلن طبقه لر دن ملتک
هر طبقه سینه کیردی. بر ملت که کندینی مستحققر کورمکه آلیشمشدر، او
کندینی یئلمکه حاضر لامشدر. مادام که کندینی قابیلیتمز بولیور ودوشمنلری
بکه نیور، یوکسک کوریور، اوروحی داخلمده دایاق یمش، بایراغی تسلیم ایتمش،
تاریخی ترک ایدوب قاچمشدر. قرق کلیسالر، قومانوالر، بوقناعی طاشیان
نفرلرک، ضابطلرک، بزه ایسترایسته مز ویره جکلری بر نتیجه در. بر فرانسنز
قادینی، مادام دومه نته نون: «قیزلریکزی فضیلتکار یتیشدیرمک ایسترمیسکنز؟
اونلری کندی ماضیلر نده فصیلت اولدیغنه اقتناع ایدیکنز» دییور. نفسمزی
ای بیلمک، نفسمزی محترم طانیق، محترم اولمق، محترم قالمق ایچون باشلیجه

بر منبع قوتدر . نسیان ماضی، نسیان ملی ، نسیان دین، بیوک، مظفر بر ملتدن
 قاجاق روحلر جیقارمغه باشلی باشنه کفایت ایدر ، حالبوکه بز صوک فلاکتیزی
 تدفیق ایتدیگمز وقت یکون مصائبک یالکیز بو کناهلردن حاصل اولمادیغنی ،
 بونلرک معیتندہ یک اوزون بر سلسله خطا دها موجود اولدیغنی کورییورز .
 بوندن ایکی عصر اول مملکتیزی زیارت ایتمش اولانلرده از جمله تورنوفور
 Tournofrt اسمندہ کی فرانسیز سیاحندہ او قودیغمز اوزره بو طور اقلردنیانک
 ائک معمور بر قطعہ سی حالندہ ایدی . بز کندی کوزلر منزله عینی مملکتک
 دنیانک ائک سفیل ، ائک بیچاره برکوشه سی درکسنه ایتدیگنی کورییورز . ایلک
 استقراضمزلک سلطان مجید زمانندہ یالیدیغنی نظر دقتہ آلیئر ، وشیمدی آوروپا
 قاصد لرینک اوکندہ ، بوینو بوکوک بر دبلنجی کی طرف طرف دولاشدیغیزی
 دوشونورسک ، انسان بو مبوط و سقوط قارشیدندہ ، نهدوشونه جگنی نه
 دییه جگنی شاعیریر . حقیقہ فصل اولمشده یوردندہ رفاه و غنا آقان بر ملت،
 معموره لریغی خرابه حالته قویمش، اولریغی بوشالتمش، دوندن بوکونه، بز زنگین
 ایکن بر سفیل اولمش ا کوپرو اوستندہ بر تورک نفرینک پارمق لریله یورتی
 سیلیدیگنی کورن بر ایتالیان سیاح ، و محاربه میدانلرندہ صیرمه لره مستغرق
 اردولریله ، صانکه کونشملری برابر سوروکلیوب کوتورن سلطان سایان زردہ ،
 شیمدی نفرلرینه بر مندیل آله مایان صوک زمان سلطانلری زردہ ؟ .. دیور .
 اوت کندیمزه صوره لم ، آرایالم ، تحقیق ایدلم ، دونکی محشم ، مسعود تورکیه دن
 بوکونکی قیریق، دوکوک بیچاره تورکیه فصل جیقیدی ؟ بونک ایچون بر دفعه
 تنظیماتک مملکتیمزده حاصل ایتدیکی تقلیدجیلک روحنی دریش ایتک اقتضا
 ایدر . موره اختلالندہ یگی چری اردوسنک آلتی یدی سنه اوغراشهرق
 باصددیرہ مادینی اختلالی مصرلی ابراهیم پاشا اردوسنک اون بش یکرمی کون
 ایچندہ بسبتون افنا ایتمکه موفق اولمہ سی ، خلقه آگلاندی که ، آوروپا اصولیله
 تربیه ایدلمش اون بش بیلک کشیلک بر اردو یتیمش سکسان بیلک یکی چرینک سنه لرجه
 پایہ مادینیغنی بر لمحہ بصردہ آلدہ ایتمکه مقتدر اولیور . ایشته بزہ اصلاحات بو
 یولدن ، یعنی عسکرلکدن ، یعنی طویک تفکک آغزندن کلدی . فقط مملکت

اك كوزل بر مثالى ژاپون ياد كوردىكمز اوزره، آوروپادن نه يي آله جق ونه يي
 اصلا آلمايه جق بونى نعين وتميز ايتك ايجاب ايدردى. بونى كيমে دوشونمى.
 مملكتتمزده كنديتزه عائد، مى نه وارسه هپسنى بردنبره ترك ايتمكه باشلادق
 وكوجو جك بر زمان صوكره، بالخاصه سزه اولرمزده ياديني تخرىساتى
 كوستره جكم تقليدجيك تيجهسى، يوردمزه مال، ثروت نامنه برشى قالمادى.
 اكر جدلرى طويراقدن قالد يروب، بوكونكى اولرمزه تكرار كتيرمك ممكن
 اولسه، اشيكردن ايجرى آديم آتار آتماز استكرام ايله كرى دوزر ويوزمزه
 حايقره رق: «بونلر تورك اوى، مسلمان اوى دكل، سز اولركزك محرميته
 وارنجيه قدر دشمن استيلاسنه اوغرامشسكز!» ديرلر. بوكونكى اولرمزه
 ملك كندى صنعتلرني كوسته زر شيلره تصادف ايتك محال حاله كيرميشدر.
 حالوكه اسكيدن بويله مى ايدى؟ شيمدى سزكله خيالا قديم بر تورك اوني
 ديشندن ايچندن زيارت ايتمكه باشلايه لم. بر دفعه خارجى منظرهسى اعتباريله
 اسكى تورك اوى بزه اثبات ايدر كه، جدلرمز بوكونكيلره نسبتله حفظ الصحه
 قواعديني ده ايني بيليورلردى. اولره كوشك بول بول كيرمه سنى تامين ايتك
 ايچون هر قانده اوست اوسته ايكي صيره بنجره ياپارلردى. آلت صره قادينلرك
 كورونمه سى ايچون حالا ياپلدينى اوزره قفسلرله، برده لرله اورتولور. فقط
 ايكنجى صره بنجره لرى تماميله سربست براقيلردى. كوش، آلتى چرجيوه لرله
 طوتديلرلش بوايكنجى صره بنجره لردن ايجرى كيرر، اولك هر طرفنى آيدىنلا تيردى.
 اولك ايكنجى قانى برنجى قانى اوستنده يارويه دوزرو برچيقتى تشكيل ايدر، حتى
 اوچنجى قاتده سوقاغه دوزرو ايكنجيدن ده افضله ايلرلش بولونوردى.
 كونلرينك بويوك بر قسمنى اوده قابلى كچيرن قادينلر، بو ديشارلاق قاتلرك
 بنجره لردن اطرافى قولاي قولاي سيرا ايدى بيليرلردى. اسكى تورك اولرينك
 صاچاقلرى ياغمورلره قارشى كلك ونظر نواز بر منظره وجوده كتيرمك مقصديله
 كنيش ياييلر و آلنلرى قاميش اشكال هندسيه ايله تزئين ايديليردى. باغچه سى
 اولمايان اولر ضايت نادردي. توركلرده قادينلرك چوجوقلرك هوا آله بيلمى،
 كزيتنه بيلمى ايچون اولك يالنده بر باغچه بولنديرمق اعتيادى عموميلشمشدى.

أولرى على الاكثر كرمه ميد رنكنده اولان آشى بوياسيله تلوين ايدرلردى .
 باغچهلرده حوضلر وچشمه لر كورولوردى . عمرينك صوك سنه لرينه يتيشديكم
 بر يكيچرينك ديدىكى كېي تورك اوچ شينى چوق سوردى : آت سسى ، قيز
 سسى ، صو سسى ...

سلاملق دائره سنك اوكنده برينك طاشى نظر دفته چاربار . هر انكلىز
 كميده دوغار ، كميده اولور ، ديمك نه قدر دوشرو ايسه « بر تورك آت صرتمده
 دوغار ، آت صرتمده اولور ، ديمكده او قدر دوشرو ايدى . استانبولده دائر
 اسكى سياحىلر وچوده كتير دكلرى كتابلره باقىكز ، استانبول سوقاقلرينك
 سواريلرله دولو اولديغنى كوررسكز . شيمدى كنجلرمزك اوستنده دورامادقلرى
 آتلرده او وقلر سكسان دوقسان ياشنده كى اختيارلر كوشه مندرنده اوطورور
 كېي امنيت وراحت ايله اوطوررلردى . اولرك حرم قسملرى سلاملقدن چوق
 دها بويوك اولديغى حالده ، سلاملقده سايسلر ، اوشاقلر ، كاهيالر ، آيوازلر ،
 چوبوچيلر ، قهوه جيلر ، كىلار جيلر ، باخصوص مطبقلرده ، پلاوجى ، بورجى ،
 طاتلىچى آيرى اولمق اوزره برچوق آشچيلر و آشچى ياماقلىرى بولونوردى .
 اسكى استانبول شيمدىكى بويوك صناىى شهرلر كېي باجارلره اورتولى ايدى ، فقط
 بونلر قابريقه باجالرى دكل ، حرم و سلاملقده يوزلرجه كشتى بارنديران ،
 آيلرجه حتى سنه لرجه مسافر قالمق اوزره كلش حاجيسى ، خواجيسى ، شينى ،
 درويشى اكسيك اولميان بىكلرجه زنكيين قوناقلرك مطبق اوجاقلريدى . « بوستى
 سردى » تعميرى اوزمانك مسافرلك حياتى خبر وىرن بر سوزدر . صنايع
 مليه نك انكشافاتنى كورمك ايچون اصل ايچرى كيرمك لازم كليور . شيمدى
 فرنك خايليرنى ، آوستريا باصمه لرى كېي اوچ كونده صولان بوباجاورلرى بيله
 اولرمزه سوقش بولونيورز . حالبوكه اسكيدن اوطه لرى ، سوقالرى ،
 كوردوسك ، عشاقك ، سيواسك ، خربوطك ويا عجمستانك نفيس خايليرى
 اورتردى . ديوار بويىنده كوشه لرده ، كنش آرقه لقلى مندرلر كورولوردى كه
 اسكدارك ، بيله جكك بابادن اولاده ميراث قاله جق قدر دايايقل اولان
 « چاتمهلرى » له تفرش ايديليردى . اورته ده ينه مملكتك مصنوعى اولان برنج

منغالار ، یوکسک آياقلى ، کوموش و يا برنج شامدانلر ، وبونلرک آلتنده ،
 کوموش دوکملر قاقىلى مشين ، سوسلى آلتلقلر نظر دقته چارپاردى . يازيسى ،
 جلدی ، تذهیبى اعتباريله اك حقیقى صنعتکارلر آلتدن چيقمىش قرآن کریملر ،
 جزوئلر ، تحته اویماجیلنى نقطه نظرندن فوق العاده خرده جو بر دقتله یاپلش
 هر یاننه ، صدف ، بغه ، فیل دیشی یوزلرجه کوچوک ، اینجه کسمه لر یاپیشدیرلمش
 ظریف رحله لر اوستنده موضوع دوروردی . بو مقدس کتابلری چوخه لره
 ویا کهاک اوستی یازیلی نادیده قاشلرینه صارارلردی . توتون ماصه لری ،
 صدفچیلکک اک کوزل نمونه لریدى . دیوارلره دایاتلش ، وشمیدیکی باستونلقلری
 خاطرلانتان چوبوقلقلر ، کهربا ایشجیلکی ، لوله جیلک وادیسنده یک مکمل
 آثار صنعت عد ایتلمک لایقیدی . دیوارلرده کوجک حجره لر اینجه قونمىش
 کوتاهیة ، اذنیق ، استانبول آوانیسی ، دستیلر ، باردقلر ، بکقوزک چشم
 یبللری رفکارنک دیزیلی دورردی . صوکره دیوارلره کوزل چرچوملر
 اورتسینده تعلیقلرک ، نثلرک اک بدیعلری تکریم وتقدير ایله آویخته ایدلمش
 بولنوردی . طاوان تزیناتی آریجه نظر دقتی کندى اوستنده توقیف ایتلمک
 کفایت ایدردی . دکل سرایلرده ، دکل بویوک قوناقلرده ، حتی ینه اسکی
 رسملردن اوکرندیکمزده اوزره قهوه خانلرده بیله بنانک کوزللیکنه ، نقشلره ،
 تذهیبلره فوق العاده اهمیت ویرلردی . استانبولده طاش قصاب طرفلرنده ،
 بوغاز اینچنده ، بروسه ده ، آناتولینک بعض شهرلرنده حالا اسکی تورک طاوان
 تزیناتی ، تحته ایشجیلکنى بزه کوسترر بقیه لر موجوددر . قاووق رافلری ده ،
 دلالت ایتدیکی ذوق سلیم دولایسیله کورولمک لایقیدی . تورک اوطه لری
 آرسینده یاتمغه ، یمک ، اوطورمغه مخصوص اولانلر عینی ترتیباته مالکدی .
 دائمی قاریوله لر اولمادیقی اینچون یاناقلری کوندوزلری یوکارده صاقلارلر ، یالکیز
 کیجه اولنجه دوشکاری سرلردی ، یمک اینچون ده ، برسینی کتیریلیر ، اطرافنه
 شیلته لر آتیلیر ، سینینک اوستنه مرجان صابلی فیل دیشندن ویا بغه دن یاپلش
 قاشیقلى قورلر ، یمکدن صوکره بونلری هب بردن قالدیرلردی .

پیتمدی

ممدالله صمیمی